

**AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ İKİNCİ DAİRE’NİN
HASAN UZUN v. TÜRKİYE DAVASI İLE İLGİLİ KABUL
EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARARI***

(Başvuru No: 10755/13)

**Hasan Uzun v. Türkiye davasında,
Başkan**

Guido Raimondi,

Yargıçlar

Danutė Jočienė,

Peer Lorenzen,

András Sajó,

Işıl Karakaş,

Nebojša Vučinić,

Hellen Keller ve,

87

Daire Yazı İşleri Müdürü Stanley Naismith’in katılımıyla toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Daire) (“Mahkeme”), 3 Ocak 2013 tarihinde yapılan başvuruyu ve Mahkeme İçtüzüğü’nün 41. maddesi uyarınca öncelikli inceleme kararını da dikkate alarak gerçekleştirdiği kapalı oturum sonrasında 30 Nisan 2013 tarihinde aşağıdaki kararı vermiştir:

OLAYLAR VE OLGULAR

1. Başvuran Hasan Uzun T.C. vatandaşı olup 1937 doğumludur ve Muğla’da ikâmet etmektedir.

I. DAVANIN KENDİNE HAS KOŞULLARI

2. Başvurunun kendine özgü koşulları, başvuran tarafından ifade edildiği şekilde, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

* Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından Türkçe’ye çevrilmiş olup, gayri resmi tercümedir.

3. I.U., 1 Haziran 2009 tarihinde, komşu iki arsanın mülkiyet sınırlarına ilişkin anlaşmazlığın ardından, başvuran aleyhine tapu kaydının düzeltilmesi talebiyle dava açmıştır.

4. Muğla Sulh Hukuk Mahkemesi, 22 Eylül 2011 tarihinde, bilirkişi incelemesi, olay mahallinde yapılan keşif ve farklı tanık ifadelerine dayanarak dava tarihine kadar başvuranın tasarrufunda bulunan yaklaşık 75 m² arsanın bir kısmının üçüncü şahıs adına tapuya tesciline karar vermiştir.

5. Başvuran, özellikle davanın farklı taraflarının keşif yerine çağrılmaları sırasında meydana gelen bazı kural dışı uygulamalara dayanarak temyize başvurmuştur.

6. Yargıtay, 25 Eylül 2012 tarihinde, itiraz edilen kararı onamıştır.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK KURALLARI

A. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

1. Giriş

7. 13 Mayıs 2010 tarihinde resmi gazetede yayımlanan ve referandum sonucu 23 Eylül 2010 tarihinde yürürlüğe giren 5982 sayılı Kanunla gerçekleştirilen Anayasal değişiklikler sonrasında Türk Anayasa Mahkemesi ("AYM.") üyelerinin sayısı on birden on yediye çıkarılmıştır: bu Kanunun geçici 18. maddesi gereğince, yedek dört yargıç yine aynı tarihte, mahkemenin daimi üyesi olmuşlardır ve 5982 sayılı Kanun tarafından öngörülen iki yeni yargıç seçimi ise, bir aylık süre içerisinde gerçekleşmiştir.

8. Anayasa Mahkemesinin artan iş yükünün etkin şekilde altından kalkılabilmesi için iki bölüm kurulmuştur. Ancak bazı yetkileri münhasıran Genel Kurul kullanabilmektedir.

9. Her biri beş yargıçtan oluşan iki daire, AYM iki Başkan Vekili tarafından yönetilmektedir. Bireysel başvurular, her biri sekiz yargıçtan oluşan iki bölüm bünyesinde kurulan dairelerin yetki alanına girmektedirler.

2. Anayasa'nın ilgili hükümleri

10. Anayasa 90. maddesinin 5. fıkrası aşağıdaki gibidir:

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa

Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.”

11. 5982 sayılı Kanunla değiştirilen Anayasa'nın 148. maddesi aşağıdaki gibidir:

“1. Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz (...)

3. Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır (...)

5. Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz (...)

12. 5982 sayılı Kanun tarafından değiştirilen 149. madde aşağıdaki gibidir:

“1. Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az on iki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.

2. Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır (...)

4. Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir (...)"

13. Anayasa 153. maddesinin 6. fıkrası şunu öngörmektedir:

"Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

B. 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun

1. Giriş

14. 1983 tarihli eski kanunun yerine geçen Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun 6216 sayılı Kanun 3 Nisan 2011 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

15. Bu kanunun, AYM önündeki bireysel başvuru hakkına ilişkin hükümleri 23 Eylül 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Her birey, Anayasa tarafından ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından korunan temel hak ve özgürlüklerini ileri sürerek, 23 Eylül 2012 tarihinden sonra kesinleşen kararlara karşı bu tür bir iç hukuk yoluna başvurabilir.

16. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası haklara ilişkin üç sınıf belirlemektedir, bunlar: bireysel haklar, ekonomik ve sosyal haklar, siyasi haklardır. Anayasal başvuruyla, ileri sürülen hak ve özgürlüklerin ihlali Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde incelenebilir. Bu koruma kapsamının, Anayasa'da belirtilen haklara göre sınırlı kaldığı sonucu çıkmaktadır (daha fazla ayrıntı için, bkz. 18 ile 19 Haziran 2004 tarihli ("Venedik Komisyonu") hukuk yoluyla demokrasi için Avrupa Komisyonu'nun görüşü).

17. Anayasa değişikliğine ilişkin Kanunun gerekçesinde, AYM önünde bireysel başvuru yolunun, kanunların Anayasa'ya aykırılığı hakkında yapılan itirazından, idari işlemlerin yasallığına itirazı mümkün kılan başvuru yolundan, temyiz başvurusundan ve kararın düzeltilmesi için yapılan başvurudan farklı bir yol olduğu belirtilmektedir. Gerekçeye göre bu yeni iç hukuk yolu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuruya benzemektedir.

18. Bu başvuruya ilişkin bazı ana hatlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

19. Başvuru, olağan başvuru yolları tüketilmesine müteakip otuz gün içerisinde Anayasa Mahkemesi veya ulusal mahkemeler Yazı İşleri Müdürlüğüne veya AYM'ne iletilmesi için yurtdışı temsilciliklerine yapılabilir; şayet herhangi bir başvuru yolu öngörülmemişse, süre ilgilinin ihlali öğrendiği tarihten itibaren başlar; başvuru, harca tabidir (2012 yılı için 172, 50 Türk Lirası, yani yaklaşık 74 Avro; 2013 yılı için 198, 35 Türk Lirası, yani 84 Avro); genel kurallara göre, adli yardım talebinde bulunulabilir (daha fazla ayrıntı için, bkz. aşağıdaki 25. paragraf ve devamı).

20. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin 3 ile 4. fıkraları uyarınca, en az iki üyeden oluşan komisyon, başvurunun kabul edilebilirliği hakkında karar vermektedir. Komisyon, başvurunun kabul edilemez olduğunda ancak oybirliğiyle karar verebilmektedir.

21. AYM İçtüzüğü'nün 27. maddesinin 1. fıkrasına göre, iki bölümün her biri sekiz yargıçtan oluşmaktadır. Kabul edilemez olarak ilan edilmeyen başvurular, bölümlerin birinin bünyesinde oluşturulan beş üyeli bir daire tarafından incelenmektedir ve Adalet Bakanlığı'ndan görüşleri talep edilebilir (Anayasa'nın 49. maddesinin 1. fıkrası, kanun'un 49. maddesinin 1 ile 2. fıkraları, içtüzüğün 29. maddesinin 1. fıkrası).

22. Komisyonlar arasındaki içtihadi çelişkiler hakkında, bağlı oldukları bölümler tarafından karar verilmektedir; bölümler arasındaki çelişkiler Genel Kurul tarafından çözümlenmektedir. (50. maddesinin 4. fıkrası).

23. AYM, geçici tedbirler uygulayabilir (49. maddesinin 5. fıkrası). Bir ihlal olduğu sonucuna varıldığında, AYM tazminata hükmedebilir, yargılamanın yenilenmesine karar verebilir ve ihlal neticelerini kaldırılmasına yönelik çözümleri belirtebilir (Kanun'un 50. maddesinin 2. fıkrası ve İçtüzüğün 79. maddesinin 1. fıkrasının a) bendi).

24. Bireysel başvuru hakkında uygulanabilir tedbirlerle ilgili olarak, Kanun'un son hükümlerinde, AYM'ye ek yazı işleri personelinin görevlendirilmesine imkân verecek bütçe kaynakları sağlanmaktadır (160 hukukçu, 439 idari ve diğer personel).

1. 6216 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerinin metni

25. Somut olayda, 6216 sayılı Kanun'da yer alan bireysel başvurular hakkındaki ilgili kısımlar aşağıdaki gibidir:

Bireysel başvuru hakkı

Madde 45

“1) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

2) İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmuş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.

3) Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz.

92 Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar

Madde 46

(1) Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.

(2) Kamu tüzel kişileri bireysel başvuru yapamaz. Özel hukuk tüzel kişileri sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilir.

(3) Yalnızca Türk vatandaşlarına tanınan haklarla ilgili olarak yabancılar bireysel başvuru yapamaz.

Bireysel başvuru usulü

Madde 47

(1) Bireysel başvurular, bu Kanunda ve İçtüzükte belirtilen şartlara uygun olarak doğrudan ya da mahkemeler veya yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılabilir. Başvurunun diğer yollarla kabulüne ilişkin usul ve esaslar İçtüzükle düzenlenir.

(2) Bireysel başvurular harca tabidir.

(3) Başvuru dilekçesinde başvuru ve varsa temsilcinin kimlik ve adres bilgilerinin, işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle ihlal edildiği ileri sürülen hak ve özgürlüğün ve dayanılan Anayasa hükümlerinin, ihlal gerekçelerinin, başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin aşamaların, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarih ile varsa uğranılan zararın belirtilmesi gerekir. Başvuru dilekçesine, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğinin ve harcın ödendiğine dair belgenin eklenmesi şarttır.

(4) Başvurucu bir avukat tarafından temsil ediliyorsa, vekâletnamenin sunulması gerekir.

(5) Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler. Mahkeme, öncelikle başvuru ve mazeretinin geçerli görülüp görülmediğini inceleyerek talebi kabul veya reddeder.

(6) Başvuru evrakında herhangi bir eksiklik bulunması hâlinde, Mahkeme yazı işleri tarafından eksikliğin giderilmesi için başvuru veya varsa vekiline on beş günü geçmemek üzere bir süre verilir ve geçerli bir mazereti olmaksızın bu sürede eksikliğin tamamlanmaması durumunda başvurunun reddine karar verileceği bildirilir.

Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi

Madde 48

(1) Bireysel başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilebilmesi için 45 ila 47 nci maddelerde öngörülen şartların taşınması gerekir.

(2) Mahkeme, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımayan ve başvuru ve mazeretinin önemli bir zarara uğramadığı başvurular ile açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.

(3) Kabul edilebilirlik incelemesi komisyonlarca yapılır. Kabul edilebilirlik şartlarını taşımadığına oy birliği ile karar verilen başvurular hakkında, kabul edilemezlik kararı verilir. Oy birliği sağlanamayan dosyalar bölümlere havale edilir.

(4) Kabul edilemezlik kararları kesindir ve ilgililere tebliğ edilir.

(5) Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir.

Esas hakkındaki inceleme

Madde 49

(1) Kabul edilebilirliğine karar verilen bireysel başvuruların esas incelemesi bölümler tarafından yapılır. Başkan iş yükünün bölümler arasında dengeli bir şekilde dağıtılması için gerekli önlemleri alır.

(2) Bireysel başvurunun kabul edilebilirliğine karar verilmesi hâlinde, başvurunun bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığı'na gönderilir. Adalet Bakanlığı gerekli gördüğü hallerde görüşünü yazılı olarak Mahkemeye bildirir.

(3) Komisyonlar ve bölümler bireysel başvuruları incelerken bir temel hakkın ihlal edilip edilmediğine yönelik her türlü araştırma ve incelemeyi yapabilir. Başvuruyla ilgili gerekli görülen bilgi, belge ve deliller ilgililerden istenir.

(4) Mahkeme, incelemesini dosya üzerinden yapmakla birlikte, gerekli görürse duruşma yapılmasına da karar verebilir.

(5) Bölümler, esas inceleme aşamasında, başvuruçunun temel haklarının korunması için zorunlu gördükleri tedbirlere resen veya başvuruçunun talebi üzerine karar verebilir. Tedbire karar verilmesi hâlinde, esas hakkındaki kararın en geç altı ay içinde verilmesi gerekir. Aksi takdirde tedbir kararı kendiliğinden kalkar.

(6) Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri, bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

(7) Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır.

(8) Esas hakkında incelemenin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir.

Kararlar

Madde 50

(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.

(3) Bölümlerin esas hakkındaki kararları gerekçeleriyle birlikte ilgililere ve Adalet Bakanlığına tebliğ edilir ve Mahkemenin internet sayfasında yayımlanır. Bu kararlardan hangilerinin Resmî Gazetede yayımlanacağına ilişkin hususlar İçtüzükte gösterilir.

(4) Komisyonlar arasındaki içtihat farklılıkları, bağlı oldukları bölümler; bölümler arasındaki içtihat farklılıkları ise Genel Kurul tarafından karara bağlanır. Buna ilişkin diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir.

(5) Davadan feragat hâlinde, düşme kararı verilir.

Başvuru hakkının kötüye kullanılması

Madde 51

(1)Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca iki bin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir.

Geçiş hükümleri

Geçici Madde 1

(8) Mahkeme, 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceler.

C. AYM İçtüzüğü

26. Daha önceki 1986 tarihli AYM İçtüzüğünü yürürlükten kaldıran yeni İçtüzük 12 Temmuz 2012 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak aynı gün yürürlüğe girmiştir.

27. Söz konusu İçtüzük diğer başka düzenlemelerle birlikte bireysel başvurunun yapılmasını, bireysel başvuru yapanın AYM önünde temsil edilmesini, adli yardımı (62. maddenin 2. fıkrası), Yazı İşleri Müdürlüğünün organizasyonunu, görev dağılımını; başvuru sahibi ve yetkililerle yapılacak yazışmaları, Bölümlerin ve Komisyonların oluşumunu ve yapısını (madde 22,27, 29, 32 ve 34), oylama ve karar almaya ilişkin usul kuralları (madde 72), başvurucunun yaşamına ya da maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlike bulunduğu durumlarda ilgili yetkililere tebliğ edilecek geçici tedbirlere ilişkin usulü (madde 73), pilot karar verilmesine ve duruşmalara ilişkin usul kuralları, karar taslaklarının hazırlanması ve şekil şartlarına ilişkin kurallar, tazminat ödenmesine veya yargılamanın yenilenmesine ilişkin izlenmesi gerekli usul kuralları, tazminat miktarının tespitinin, daha ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmesi hâlinde, genel mahkemelerde dava açılması yolunu (madde 79, 1. fıkra, c bendi), ihlalin ve sonuçlarının hangi şekilde ortadan kaldırılacağı hususunda yapılması gerekenler ve nihayet tavzih ve maddi hataların düzeltilmesi ile ilgili kuralları belirlemektedir.

III. İLGİLİ ULUSLARARASI BELGELER

A. Bakanlar Komitesinin iç hukuk yollarının iyileştirilmesi hakkındaki tavsiye kararı

28. Bakanlar Komitesinin üye devletlere yönelik olarak 12 Mayıs 2004 tarihinde ve 114. bileşiminde aldığı (CM/Rec(2004)6) sayılı iç hukuk

yollarının iyileştirilmesine ilişkin tavsiye kararı birçok üye devletin iç hukukunda var olan ve iç hukuk yollarının etkisizliği sonucunu doğuran ve Mahkemenin iş yükünün artmasına sebep olan boşluklara değinmektedir (tavsiye kararının 12. paragrafı). Bakanlar Komitesi, talep etmeleri halinde, işbu tavsiye kararlarını uygulamaya koyabilmelerine yardım etmek amacıyla üye devletlere uygun desteğin sağlanması bakımından gerekli tedbirleri alması için Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ni görevlendirmiştir.

B. Brighton bildirisi

29. Brighton'da, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin İngiltere tarafından yürütülen başkanlığının girişimiyle 19 ve 20 Nisan 2012 tarihlerinde toplanan yüksek düzeyli konferans sonrasında yayınlanan bildiri İnterlaken ve İzmir konferanslarında alınan kararları ana hatlarıyla tekrar etmekte ve Sözleşme tarafından ortaya konulan koruma mekanizmasının ikincil niteliğine vurgu yapmaktadır: Konferans, eğer henüz yapmamışlarsa, üye devletleri insan hakları ile ilgili kararlar alabilecek ve Sözleşmeyi ulusal düzeyde uygulamaya koyacak bağımsız bir ulusal kurum ortaya çıkarmaya davet etmektedir.

C. Venedik Komisyonu'nun görüşleri ve raporları

30. Venedik Komisyonu 17 ve 18 Aralık 2010 tarihinde toplanan 85. genel kurulunda "Anayasal yargıya bireysel başvuru hakkında çalışma" ile ilgili metni kabul etmiştir. Bu metinde Venedik Komisyonu Anayasal bir yargı organına bireysel başvuru hakkının kabul edilmesinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılacak başvurular bakımından ulusal bir süzgeç görevi göreceğinin kabul edilebileceğini belirtmiştir (çalışmanın 82 ila 94. paragrafları).

31. Daha önce, 18 ve 19 Haziran 2004 tarihinde toplanan 59. genel kurulunda Venedik Komisyonu Türk Anayasa Mahkemesi hakkındaki Anayasal değişiklikler hakkında bir görüş yayınlamış ve bu görüşünde anayasa değişikliklerinin (bk. yukarıda 7 ila 13. paragraflar arası) gerekli olduğunu, bunların daha önce başka Avrupa ülkelerinde ortaya konulan ve AYM'nin özellikle temel hakların korunmasına yönelik etkinliğine ilişkin çözümlerden ve değişikliklerden esinlendiğini ifade etmiştir.

32. Nihayet Venedik Komisyonu 14 ve 15 Ekim 2011 tarihlerinde toplanan 88. genel kurulunda 6216 sayılı Kanun hakkında da bir görüş kabul etmiştir. Görüşün bireysel başvuruya ilişkin bölümünde Komisyon diğer görüşleriyle birlikte, kendisine göre yabancılar hakkında dar yorumlanabileceğini düşündüğü Kanunun 46. maddesinin 3. fıkrasına ilişkin endişelerini ortaya koymuştur.

ŞİKÂyetLER

33. Sözleşmenin 6. ve 14. maddelerini ileri sürerek başvuran özellikle taşınmazın bulunduğu mahalde bilirkişiler ve tanıkların hazır olduğu bir zamanda yapılan keşfin belirlenenen bir gün önce yapıldığını ve iki tanığın bu değişiklikten haberdar olmadığından şikâyet etmektedir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

34. Başvuran söz konusu hukuk yargılamasında verilen ve 25 Eylül 2012 tarihinde Yargıtay onamasından sonra kesinleşen kararın yerinde olmadığından yakınmaktadır. Başvuran kararın Sözleşmenin 6. ve 14. maddesini ihlal ettiğini iddia etmektedir.

98

Söz konusu başvurunun kabul edilebilirliğini inceleyen Mahkeme, öncelikle iç hukuk yollarının tüketilip tüketilmediğini inceleyecek ve bu bağlamda özellikle 6216 sayılı kanuna göre 23 Eylül'den sonra sona eren yargılamalar hakkındaki AYM önünde bireysel başvuru konusu üzerine eğilecektir.

I. İÇ HUKUK YOLLARININ TÜKETİLMESİ İLE İLGİLİ GENEL İLKELER

35. Sözleşmenin 35. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki gibidir:

“1. Mahkeme'ye ancak, uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen ilkeleri uyarınca iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve iç hukuktaki kesin karar tarihinden itibaren altı aylık bir süre içinde başvurulabilir.”

36. Mahkeme birçok defa iç hukuk yollarının tüketilmesinin ve Sözleşme ile ortaya konulan koruma mekanizmasının ikinciliği ilkesinin önemi üzerinde birçok defa durmuştur.

37. “Yüksek sözleşmeci taraflar[ın] kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu sözleşmenin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağla[yacaklarını]” öngören Sözleşmenin 1.

maddesine göre Sözleşmenin uygulamaya konulması ve hak ve özgürlüklerin koruma altına alınması öncelikle ulusal makamların görevidir. Dolayısıyla Mahkeme önündeki şikâyet mekanizması ulusal insan hakları koruma mekanizmalarına göre ikincil bir nitelik arz etmektedir. Bu ikincilik ilkesi - Sözleşmenin 13. maddesinde ve 35. maddesinin 1. fıkrasında ifadesini bulmaktadır. (*Cocchiarella v. İtalya* [BD], No. 64886/01, § 38, CEDH 2006-V).

38. Akabinde Mahkeme, ulusal makamlar önünde şikâyetleri ileri sürme yükümlülüğünün şikâyet konusu ihlaller bakımından, özellikle etkili, yeterli, ulaşılabilir, kullanılabilir ve uygun hukuk yollarının kullanımıyla sınırlı olduğunu hatırlatmaktadır. Bir Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediğini ileri sürdüğünde, bahsedilen hukuk yolunun olayların meydana geldiği sırada, teoride olduğu kadar uygulamada da etkili ve kullanılabilir, yani başvurana şikâyetlerini düzeltme imkânı sunacak şekilde ulaşılabilir olduğu; ayrıca makul ve başarılı bakış açıları sunulduğu hususunda Mahkeme'yi ikna etmelidir. Bununla birlikte, her ne kadar bazı istisnai durumlar başvurunu kendisine sunulan iç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğünden muaf tutabilmekteyse de, açık şekilde sonuçsuz kalacağı kesin olmayan belli bir başvuru yolunun sonuca ulaşmayacağına dair duyulan şüphe, , iç hukuk yollarının kullanılmamasını haklı göstermek için geçerli bir gerekçe teşkil etmemektedir (*Scoppola v. İtalya* (n No.2) [BD], n° 10249/03, §§ 68-71, 17 Eylül 2009).

39. Mahkeme, nihayet Sözleşme ile kurulan koruma mekanizmasının ulusal insan haklarını koruma sistemi bakımından ikincil nitelik taşımasının büyük önem arz ettiğini hatırlatmaktadır. AİHM, Sözleşme gereğince Sözleşmeciler devletlerin yükümlülüklerine uyup uymadığını denetlemekle görevlidir. Mahkeme, ne Sözleşmeciler devletlerin yerine geçebilir, ne de yerine geçmelidir, zira bu devletler Sözleşme ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere ulusal seviyede riayet edilmesini ve bu hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamakla yükümlüdürler. İç hukuk yollarının tüketilmesi kuralı, bu koruma mekanizmasının işleyişinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Devletler, iç hukuk düzeninde durumu düzeltme imkânı bulmadan önce uluslararası bir kuruluş önünde eylemlerine ilişkin hesap vermek zorunda değildirler. Devlet aleyhine yöneltilen şikâyetler hususunda

Mahkeme'nin denetim yetkisinden istifade etmek isteyen kişiler, ülkelerindeki hukuk sisteminin sunduğu hukuk yollarını daha önce kullanmakla yükümlüdürler (*Demopolous v. Türkiye* (kabul edilebilirlik kararı) [BD], No. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04 ve 21819/04, § 69, AİHM-2010).

A. Özel hukuk yolu

40. Mahkeme, nezdinde çok sayıda başvuru yapılmasına neden olan büyük çaplı bir sorunu tespit eden ilke kararının ardından özellikle Sözleşmeci devlet tarafından oluşturulan özel bir hukuk yolunun söz konusu edildiği durumlara ilişkin daha önce birçok karar vermiştir.

Dolayısıyla, Mahkeme örneğin aşırı uzun yargılama süresiyle (*Turgut ve diğerleri v. Türkiye* (kabul edilebilirlik kararı), No.4860/09, 26 Mart 2013, *Brusco v. İtalya* (kabul edilebilirlik kararı), No.69789/01, AİHM 2001-IX, *Nogolica v. Hırvatistan* (kabul edilebilirlik kararı), No. 77784/01, AİHM 2002-VIII, et *Andrasik ve diğerleri v. Slovakya* (kabul edilebilirlik kararı), No. 57984/00, 22 Ekim 2002), mülkiyet hakkının ihlaliyle ilgili durumlarda (*İçyer v. Türkiye* (kabul edilebilirlik kararı), No.18888/02, AİHM 2006-I) veya mülklerin iadesine ilişkin sorunlar söz konusu olduğunda, yapısal bir soruna çözüm getirecek nitelikte bir başvuru yolunun iç hukukta oluşturulması nedeniyle tekrar eden başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (yukarıda anılan *Demopolous, Broniowski v. Polonya* [BD], No. 31443/96, AİHM 2004-V, et *Broniowski v. Polonya* (dostane çözüm) [BD], No. 31443/96, AİHM 2005-IX, ve kayıttan düşürülen kararlar, örneğin *Genowefa Witkowska-Tobola v. Polonya* (kabul edilebilirlik kararı) No. 11208/02, 4 Aralık 2007; iç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin farklı hususlar hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz, anılan *Cocchiarella* kararı §§ 65-107, *Scordino v. İtalya (No. 1)* [BD], No. 36813/97, §§ 145-213, AİHM 2006-V ve *Vasile Balan v. Moldova* (kabul edilebilirlik kararı), No. 44746/08, 24 Ocak 2012).

41. AİHM, kısa bir süre önce *Reinhold Taron v. Almanya* (kabul edilebilirlik kararı), No. 53126/07, 29 Mayıs 2012) kararında, aşırı uzun yargılama süreleri için tazminat ödenmesini öngören bir kanunun yürürlüğe girmesi nedeniyle başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, bu kararında özellikle kanunun Sözleşme kriterlerinin uygulanmasını

öngördüğünü göz önünde bulundurmıştır. Sözleşmeciler devletlere aşırı uzun yargılama süresi nedeniyle tazminat ödenmesi hususunda verilen takdir payına atıfta bulunarak, Mahkeme, söz konusu kanun hakkında soyut bir inceleme yapılmasının uygun olmadığını, zira kanunun yürürlüğe girmesiyle hedeflenen amaçlara ulaşıldığı konusunda şüphe oluşturacak herhangi bir neden bulunmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, Sözleşme'nin gerekleriyle tutarlılık gösteren bir içtihat hazırlayacak olan ulusal mahkemelerin yetkilerini göz önünde bulundurarak, mevcut tutumunun ileri zamanlarda değişebileceğini hatırlatmayı da unutmamıştır (bk. *Garcia Cancio v. Almanya* (kabul edilebilirlik kararı), No. 19488/09, §§ 45-50, 29 Mayıs 2012 ve *Krasuski v. Polonya*, No. 61444/00, §§ 70-71, AİHM 2005-V).

B. Genel nitelikli bir hukuk yolu

42. Temel hak ve özgürlüklerin korunması için öngörülen bir hukuk sistemi söz konusu olduğunda, mağdur edildiğini düşünen birey bu koruma ile ilgili başvuru yollarını kullanmakla yükümlüdür (*Mirazović v. Bosna-Hersek* (kabul edilebilirlik kararı), No. 13628/03, 16 Mayıs 2006 ve *Independent News and Media and Independent Newspapers Ireland Limited v. İrlanda* (kabul edilebilirlik kararı), No. 55120/00, 19 Haziran 2003).

43. Mahkeme, örneğin Almanya ile ilgili anayasa şikâyeti yolunu ulaşılabilir ve etkili olarak nitelendirmiştir (*Müller v. Almanya* (kabul edilebilirlik kararı), No. 36395/07, 11 Mart 2008 ve *Schädlich v. Almanya* (kabul edilebilirlik kararı), No. 21423/07, 3 Şubat 2009). Mahkeme aynı zamanda başvuranın bu hukuk yolunu tüketmek zorunda olup olmadığına karar vermek için Almanya Federal Anayasa Mahkemesi'nin içtihadını göz önünde bulundurmıştır. Fakat özellikle iddialarını destekleyen emsal kararları ibraz edemediği durumlarda başvuranın bu hukuk yolunun etkin olmadığına ilişkin ileri sürdüğü şüphelerin kendisinin bu yolu kullanmasını engellemeyeceği kanısına varmıştır (*Allaoui ve diğerleri v. Almanya* (kabul edilebilirlik kararı), n° 44911/98, 19 Ocak 1999). Aynı zamanda daha da önemli olarak nitelendirilebilecek davalarda bile; örneğin Sözleşme'nin 3. maddesi açısından, başvuranın yurt dışına çıkışını engellemeyi amaçlayan geçici bir tedbir kararı vermeyi İdare Mahkemesi'nin reddetmesine karşın başvuran tarafından itiraz edildiği takdirde, Mahkeme, Federal Anayasa

Mahkemesi önündeki başvuru yolunun yine başvuran tarafından tüketilmesini talep etmiştir (*Djilali v. Almanya* (kabul edilebilirlik kararı), No. 48437/99, 22 Haziran 1999, bk. *Mogos ve Krifka v. Almanya* (kabul edilebilirlik kararı), No. 78084/01, 27 Mart 2003).

44. Mahkeme, İstinaf Mahkemesi'nin kabul edilebilirlik kriterlerini değerlendirirken çok şekilci davrandığı kanısına varan Anayasa Mahkemesi'nin anayasal başvuru yolunu kabul edebileceği hususunun reddedilemeyeceğini belirtmiştir (*Marchitan v. Almanya* (kabul edilebilirlik kararı), n° 22448/07, 19 Ocak 2010).

45. Ancak bu başvuru yolunun ulaşılabilir ve etkili olarak nitelendirilmesi, Mahkemenin hukuk davalarının ve bazı ceza davalarının aşırı uzun sürmesi ile ilgili Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ile 13. maddeleri bağlamında yapılan şikâyetlere bağlı başvuruları istisnai olarak kabul etmesini engellememiştir; aynı zamanda itiraz bazı ceza davalarının süresiyle de ilgilidir (*Sürmeli v. Almanya* (*Sürmeli v. Almanya*, [BD], No. 75529/01, §§ 103 vd, CEDH 2006-VII). Aslında Federal Anayasa Mahkemesi anayasal bir başvuruyu kabul edebilir, zira ceza mahkemeleri, aşırı uzun yargılama sürelerini yeterince dikkate almazlar (cezanın hafifletilmesini veya davanın sonuçlanmasını kabul ederek), Federal Anayasa Mahkemesi, yalnızca dava başka gerekçelerle sonuçlandığında veya sanık beraat ettiğinde davaya müdahale edebilir (bk. sırasıyla *Ommer v. Almanya* kararı, No. 1 ve No. 2, No. 10597/03 ve 26073/03, 13 Kasım 2008, §§ 71-76 ve 56-64).

46. Mahkeme, İspanya hususunda, söz konusu hukuk yolu ile korunmayan mülkiyet hakkına ilişkin olanlar haricindeki mevcut şikâyetlerin kendisine sunulmadan evvel *amparo* ismiyle bilinen başvuru yoluna konu olması gerektiğinin zorunluluk olduğunu belirtmiştir (*Arcadio Fernandez-Molina Gonzalez v. İspanya* (kabul edilebilirlik kararı), No.64359/01, 8 Ekim 2002).

47. Çek Cumhuriyeti konusunda ise, Sözleşme organları, bir başvuranın temel hak ve özgürlüklerin ihlali hakkında herhangi bir şikâyette bulunmadan evvel anayasal başvuru yolunu tüketmesini talep etmişlerdir (*J.A. v. Çek Cumhuriyeti*, No. 22926/93, 7 Nisan 1994 tarihli Komisyon kararı, Kararlar ve Raporlar (KR) 77, s. 118; *Karel Hava v. Çek Cumhuriyeti*, No. 23256/94, 29 Haziran 1994 tarihli Komisyon kararı,

KRD 78, s. 139). Mahkeme'ye göre istisnai durum, yargılama süresine ilişkin şikâyet için geçerlidir; zira Çek Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi tazminat ödenmesine karar veremediği gibi mahkemelerden davanın hızlandırılması amacıyla gereken tedbirlerin alınmasını da isteyemez. Başvuran, Anayasa Mahkemesi'nin kendi açısından uygun olmayan yerleşik bir içtihadını ortaya koyduğu takdirde, bu hukuk yolunun tüketilmesi konusunda muaf tutulabileceği hususu elbette daha genel bir kural olarak kabul edilmektedir (*Eremiasova ve Pechova v. Çek Cumhuriyeti*, No. 23944/04, §§ 98-101, 16 Şubat 2012).

48. AİHM, bu üç devlet için özellikle aşağıdaki durumları göz önünde bulundurmıştır:

a) Anayasa Mahkemesi'ne;

i) Bir kamu makamı tarafından gerçekleştirilen hak ve özgürlüklerin ihlalini giderme,

ii) veya, Anayasa tarafından güvence altına alınan bir hakka yapılan müdahalenin alınan bir karar sebebiyle değil de, başka bir gerekçeyle gerçekleştiği durumlarda söz konusu makamın bu hak ihlalini sürdürmesini yasaklama,

iii) ve mümkün olduğunca eski hale getirme "*statu quo ante*" durumuna ilişkin kararlar verme olanağı sağlayan özel anayasal başvuru yolunun varlığını,

b) Anayasal başvuru yolunun, davaya neden olan olay ve olgulardan bağımsız olarak, temelde bir yargı organının ihmali veya eylemi neticesinde derhal ve doğrudan meydana gelen ihlallere çözüm sunması (*Apostol c. Gürcistan*, No. 40765/02, § 42, AİHM 2006-XIV ve burada yer alan atıflar; *Hartman v. Çek Cumhuriyeti*, No. 53341/99, § 49, AİHM 2003-VIII, yukarıda anılan *Sürmeli* kararı § 62, *Riera Blume ve diğerleri v. İspanya* (kabul edilebilirlik kararı), No. 37680/97, AİHM 1999-II ve *Voggenreiter v. Almanya*, No. 47169/99, § 23, AİHM 2004-I).

49. AİHM, yukarıda anılan Apostol kararında, özellikle aşağıdaki hususları göz önünde bulundurarak davalı hükümetin itirazını reddetmiştir:

- Anayasanın ilgili hükümleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına benzer güvenceler sunamamıştır,

- Davalı hükümet bu tespiti haksız çıkaracak herhangi bir emsal karar ibraz edememiştir ve

- Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru, kararın icra edilmemesi bağlamında yapılan şikâyetin uygun şekilde düzeltilmesi için yeterince kat'î bir güvence sunmamıştır, zira Gürcistan Anayasa Mahkemesinin yargılanabilir hakları doğrudan etkileyen kamu mercileri ya da yargı organları tarafından alınan bireysel kararları iptal etme yetkisi bulunmamaktadır (yukarıda anılan *Apostol* kararı, §§ 36-46).

50. *Ismayilov v. Azerbaycan* davası'nda (No. 4439/04, 17 Ocak 2008), başvuranın Anayasa Mahkemesi'ne başvurmasının gerekliliğini incelemeye davet edilen Mahkeme, davalı hükümetin itirazını, usul kurallarının eksikliği sebebiyle Anayasa Mahkemesi'nin başvuruları incelemeyi reddettiği süre içerisinde, yani yaklaşık bir buçuk yıl boyunca Anayasada öngörülen başvuru yolunun, somut olarak uygulanmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Şikâyetini bu süreç içerisinde gerçekleştiren başvuran, iç hukuk yollarından yararlanmamıştır. AİHM ayrıca, Anayasa tarafından öngörülen başvuru yolunun Yargıtay önünde yargılamanın yenilenmesi için bir ön koşul sunulmasına bağlı olduğunu da dikkate almıştır. Ancak AİHM, yukarıda anılan iç hukuk yolunun (yargılamanın yenilenmesi talebinin), olağanüstü bir yol olduğunu hatırlatmaktadır ve dolayısıyla başvuranın tüketmesi gereken bir iç hukuk yolu olmadığı kanaatine varmıştır (bir "ön başvuru" ile ilgili olarak, ayrıca bk. *István ve Istvanová v. Slovakya*, No. 30189/07, 19. ve 79.-81. paragraflar, 12 Haziran 2012).

51. AİHM, Sırbistan'la ilgili olarak *Vinčić ve diğerleri v. Sırbistan* davasında (No. 44698/06, No. 44700/06 (...) ve No. 45249/07, 1 Aralık 2009), başvuranların, bu başvuru yolunun etkin olduğu tarihten, yani Anayasa Mahkemesi'nin ilk kararlarının yayımlandığı 7 Ağustos 2008 tarihinden önce başvuruyu gerçekleştirdikleri gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi ve tazminat komisyonu önünde öngörülen hukuk yolunun başvuranlarca kullanmasının gerekmediği kanaatine varmıştır. Bu yaklaşım, özellikle bu başvuru yolunu oluşturan kanunun yürürlüğe girmesinden iki hafta sonra Sırp Anayasa Mahkemesi'nin bazı hâkimlerinin henüz atanmamış olmasından (yukarıda anılan *Vinčić ve diğerleri*, 29. paragraf) ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün üç ay sonra yürürlüğe girmiş olmasından doğmaktadır (*aynı karar*, 30.-31. paragraflar). Bu karar ışığında, belirtilen

tarihten sonra başvuruların da Anayasa Mahkemesi'ne herhangi bir başvuruda bulunmadıkları, dolayısıyla mevcut haliyle iç hukuk yollarının tüketilmediği anlaşıldığından, başvuruların kabul edilemez olduklarına karar verilmiştir (*Živomir Jovanović v. Sırbistan* (kabul edilebilirlik kararı), No. 9560/09, 14 Eylül 2010). AİHM, bu yolu kullanan başvuranlarla ilgili olarak tabii ki mağdur sıfatlarının/mağduriyetlerinin olup olmadığını incelemektedir (*Nenad Vidaković v. Sırbistan* (kabul edilebilirlik kararı), No. 16231/07, 34. paragraf, 24 Mayıs 2011 ve *Ljiljana Predić v. Sırbistan* (kabul edilebilirlik kararı), No. 19424/07, 23.-31. paragraflar, 20 Mart 2012).

II. SOMUT OLAYDA SÖZ KONUSU ANAYASAL BAŞVURU YOLU

52. 13 Mayıs 2010 tarihinde değişikliğe uğradığı şekliyle Anayasa'nın 148. maddesinin 3. fıkrası, olağan başvuru yollarının tüketilmesinin ardından, Anayasa ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Protokolleri tarafından koruma altına alınan temel hak ve özgürlüklere dair bireysel başvuru yollarının incelenmesi konusunda AYM'ne yetki vermektedir. 6216 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin 8. fıkrasına göre, sadece 23 Eylül 2012 tarihinden sonra kesinleşmiş kararlar için bireysel başvuru yolu mümkün olabilmektedir.

53. AİHM, bu yolun öncelikle ulaşılabilirliği ve bireysel başvuru koşulları gibi uygulanabilir yönlerine eğilmek ve daha sonra bu yeni yol ile ilgili yasa koyucunun isteğini, yani AYM'nin yetki alanını, kendisine sunulan imkânları ve kararlarının etkileriyle uygulama alanının incelemek gerektiği kanaatindedir.

A. AYM'nin ulaşılabilirliği

54. Mahkeme öncelikle bu yeni başvuru yolunun ulaşılabilir olup olmadığını incelemelidir. Bu bağlamda, tüketilmesi gereken olağan iç hukuk yollarını ve AYM'ne başvuru süresini, başvuruya ilişkin sağlanan kolaylıkları ve başvuru şartlarını dikkate almak gerekmektedir.

55. Mahkeme, 6216 sayılı Kanun uyarınca bireysel başvuru dilekçesinin AYM Yazı İşleri Müdürlüğü'ne ve AYM'ne iletmeleri için ulusal mahkemelere veya yurtdışındaki Türkiye temsilciliklerine, olağan başvuru yolları tüketildikten sonra otuz gün içerisinde verilebildiğini; şayet herhangi bir başvuru yolu öngörülmemişse, sürenin ihlalin öğrenilme tarihinden

itibaren işlemeye başladığını belirtmektedir. Başvuru, 2013 yılında 198,35 TL yani 84 Avro tutarında harç ödenerek yapılabilir (bk. yukarıda 19. ve 25. paragraflar).

56. AİHM, AYM'ne bireysel başvuru yolunun herhangi bir itiraza ya da olağan başvuru yollarının tüketilmesi dışında farklı ön koşullara bağlı olmadığını belirtmektedir (daha önce anılan *Ismayilov ve Ištván ve Ištvánova* Kararları ile karşılaştırılabilir, bu kararlarda ön koşul yolunun ulaşılabilirlik için bir sorun teşkil ettiği değerlendirilmiştir).

57. Aslında bireysel başvuru çerçevesinde AYM'ne başvuru koşulları Türk Yargıtayı için öngörülen koşullara benzemektedir ki bu koşullar için AİHM bu güne kadar belirli bir sorun tespit etmemiştir. Potansiyel başvuranlar özellikle tüm ulusal mahkemeler aracılığıyla başvuruda bulunabilmektedirler ve dolayısıyla başvuru yapmak amacıyla [Ankara'ya gelmelerine] veya karışık bir usul izlemelerine gerek yoktur. Otuz günlük başvuru süresi, *ilk bakışta* makul bir süredir ve ilgili şahsın başvurusunu olağan süreç içerisinde yapamaması durumunda geçerli bir mazeret sunulması halinde olağandışı bir durum olarak 15 günlük bir ek süre bulunmaktadır (Kanununun 47. maddesinin 5. fıkrası).

58. Nihayet Mahkeme nazarında böyle bir başvurunun yapılması için talep edilen harç aşırı görülmemektedir (yargılama giderleri ile ilgili ilkeler için bkz. *Kreuz v. Polonya*, No. 28249/95, 58.- 67. paragraflar, AİHM 2001-VI). Diğer taraftan, başvuruyu yapan kişinin adli yardımdan faydalanabileceği ve bu durumda yargılama giderlerini ödemekten muaf olduğu dikkate alındığında, yargılama giderlerinin ödenmesi gerekliliği, bu başvuru yolunun ulaşılabilirliğini hiçbir şekilde etkilememektedir (İçtüzüğün 62. maddesinin 2. fıkrası; ilgili yerel usul için, bk. *Bakan v. Türkiye*, No. 50939/99, 36.- 40. paragraflar, 12 Haziran 2007).

Dolayısıyla AYM'nin ulaşılabilirliği hakkında görünürde bir sorun bulunmamaktadır.

B. AYM'ye bireysel başvuru yapılması ile ilgili şartlar

59. Mahkeme, aynı zamanda AYM'nin, sunulan şikâyetleri değerlendirmek adına uygun yargılama usulüne sahip olup olmadığını da araştırmalıdır.

Bu konu, yukarıda yazılı 7 ila 27 paragraflarda sunulan metinlerde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır: özet olarak, AYM organlarının yapısı, izlenecek usul ve yetkileri Anayasanın 149. maddesinde, 6216 sayılı Kanunda ve AYM İçtüzüğünde yer almaktadır; ilgili kuralların bulunmadığı hallerde, usul kanunlarının (hukuk, ceza ya da idari alanda) uygun hükümleri uygulanır (kanununun 49. maddesinin 7. ve 8. fıkraları). Bu metinler, komisyon ve dairelerin yapısı ile yetkilerini ayrıntılı olarak düzenlemektedir.

60. AİHM aşağıdaki unsurları kaydetmektedir:

- AYM'nin yeni İçtüzüğü, bireysel başvurulara ilişkin yasal hükümlerin yürürlüğe girmesinden önce, 12 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir (yukarıda anılan *Ismayilov* kararı ile karşılaştırın ve *Vincic ve diğerleri*, yukarı anılan, §§ 30-31);
- AYM, başvurunun incelenmesi çerçevesinde gerekli tüm bilgi ve belgeleri talep etme ve duruşma yapılmasına karar verme yetkisine sahiptir;
- Muhtemel içtihat farklılığını önlemek amacıyla araçlar öngörülmektedir;
- AYM, ilgili şahsın haklarının korunması için zorunlu gördüğü ihtiyati tedbirleri, re'sen ya da başvuranın talebi üzerine, yetkili makamlara bildirme yetkisine sahiptir (yukarıdaki 14 ila 27. paragraflar);
- Nihayet, AYM'nin konu bakımından yetki alanı, 6216 sayılı Kanunla "Türkiye'nin onayladığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmesi ile Protokollerde detaylı olarak değinildiği belirtilmektedir (yukarıdaki 16 ve 25. paragraflar).

61. Mahkeme yukarıda belirtilenler ışığında, AYM'deki yargılamanın ilk bakışta insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması bakımından uygun araçları sunduğu kanaatindedir.

C. Yasa koyucunun iradesi

1. AYM'nin yetki alanı

62. Mahkeme, -Anayasa değişiklikleri ile ilgili gerekçelerde ifade edilen- (yukarıdaki 17. paragraf) Sözleşme ile kurulan sistemin koruma mekanizması ile aynı koruma mekanizmasının hayata geçirme konusundaki yasa koyucunun iradesinden şüpheyi gerektirecek herhangi bir neden

görmemektedir : 6216 sayılı Kanunda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Protokolleri tarafından güvence altına alınan temel hak ve özgürlükler ile bizzat Türk Anayasası'nda yer alan hak ve özgürlüklerin de, AYM'nin konu bakımından yetki alanına girdiği açık olarak belirtilmektedir.

63. Dolayısıyla AYM'deki yargılama usulünün hak ihlalleri bağlamında yapılan şikâyetler yönünden uygun giderim sağlayıp sağlamadığının araştırılması gerekmektedir. 6216 sayılı Kanunun 49. maddesinin 6. fıkrası ile 50. maddesinin 1. fıkrasına ve AYM İçtüzüğü'nün 79. maddesinin 1. fıkrasının d bendine göre, bireysel başvurunun esas yönünden incelenmesi, insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğini saptamaya ve öncelikle, ihlali sonlandırılmasına elverişli düzenlemenin belirlenmesine imkân vermelidir. İhlal bir mahkeme kararından kaynaklandığında, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya görevli/yetkili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde, başvurana tazminat ödenebilir veya başvurandan yetkili/görevli mahkemelerde dava açması talep edilebilir (Kanunun 50. maddesinin 2. fıkrası ile İçtüzüğü'nün 79. maddesinin 1. fıkrasının a) bendi).

108

64. Bu hükümlerle, AYM'ne bireysel başvuru yolunun uygulanması için uygun imkânlar tanındığı anlaşılmaktadır; Türk Parlamentosu, Sözleşme hükümlerinin ihlal edilip edilmediğini tespit etmek adına, AYM'ni tam anlamıyla yetkili kılma, tazminat ödenmek suretiyle ve/veya ihlalin telafisine ilişkin imkânları belirterek, insan hakları ihlallerinin giderilmesine ilişkin yetkilendirme ve gerektiğinde, ilgili makama hak ihlalinin sürdürülmesinin yasaklanması ve mümkün olduğunca kendisine, *statu quo ante*, durumuna ilişkin karar verilmesi hususunda AYM'ne imkân tanınabilmesi ve tanınması gerektiği yönündeki iradesini belirtmektedir (bk. yukarıdaki 48. paragraf ve orada bulunulan atıflar).

2. AYM'ne tanınan imkânlar

65. Öte yandan Mahkeme, AYM'de görev yapan üye sayısının on yediye çıkarıldığını ve söz konusu üyelerin bireysel başvuruya ilişkin hükümlerin yürürlüğe girmesinden önce atandıklarını (yukarıda 7. paragraf; yukarıda anılan *Vincic ve diğ.leri* kararı ile karşılaştırınız, , yukarıda 51. paragraf) ve

kanununun, Yazı İşleri Müdürlüğünün işleyişi için yeterince önemli olanaklar öngördüğünü de kaydetmektedir (yukarıda 24. paragraf).

3. AYM kararlarının kapsamı ile etkileri

66. Nihayet Mahkeme, AYM Kararları'nın bağlayıcı nitelik taşıyıp taşımadığını araştırmanın esas olduğu kanaatindedir (bk. *Kurić ve diğeri v. Slovakia* [BD] Kararı'nda belirtilen kısıtlar, No. 26828/06, 299-304 paragraflar, 26 Haziran 2012).

Mahkeme öncelikle AYM Kararlarının bütün gerçek kişileri, tüzel kişileri ve devlet organlarını bağladığını öngören Anayasa'nın 153. maddesinin 6. fıkrasını dikkate almaktadır.

Mahkeme ardından bireysel başvuruyla ilgili AYM kararlarına uyulması konusunda uygulamada ilk bakışta Türkiye'de bir sorun ortaya çıkmayacağını değerlendirmektedir. Nitekim geçmişte, koalisyon hükümeti döneminde iktidarda olan siyasi bir partinin kapatılma kararının bile icra edildiğini gözlemlemek yeterlidir (*Refah Partisi ve diğeri v. Türkiye* [BD], No. 41340/98, 413428/98, 41343/98 ve 41344/98, 134. paragraf, AİHM 2003-II).

67. Mahkeme, yukarıdaki unsurlar ışığında, Türk Parlamentosu'nun, Anayasa Mahkemesini Sözleşme tarafından korunan hak ve özgürlüklere ilişkin ihlallerin ilke olarak doğrudan ve hızlıca giderilmesine imkân tanıyan yetkilerle donattığı kanaatindedir.

III. SONUÇ

68. Mahkeme, iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralının Sözleşme mekanizmasının işletilmesinde vazgeçilmez bir unsur olduğunu yeniden belirtmektedir. İtiraz edilen eksikliklerin iç hukuk düzeninde giderilmesine imkân tanınmadan önce, devletlerin eylemlerine uluslararası organlar önünde cevap vermesi zorunlu değildir (yukarıdaki 35. paragraf ve devamı).

69. AYM önünde yeni olan bireysel başvuru yolunun ana hatlarını ve AYM'nin elinde olan kaynakları yukarıda inceleyen Mahkeme, söz konusu bireysel başvuru yolunun, prensip olarak, Sözleşme bağlamında yapılan şikâyetlerin uygun şekilde ortadan kaldırmayacağını söyleyebilmek için elinde herhangi bir unsur bulunmadığı kanaatindedir.

Dolayısıyla mağdur olduğunu düşünen bir kişi bu koruma ile ilgili başvuru yollarını kullanmalıdır (bk. yukarıda anılan *Mirazović* kararı).

70. Somut olayda, yukarıda belirtilenler ve iç hukuktaki yargılamanın 25 Eylül 2012 tarihinde sona erdiği göz önünde bulundurularak; Mahkeme, başvuranın Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunması gerektiği kanaatindedir.

İç hukuk yolları tüketilmediğinden, somut başvurunun Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası uyarınca kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

71. Mahkeme, Anayasa Mahkemesi içtihadının, kendi içtihadı ile tutarlılığını inceleme hakkını saklı tuttuğunu belirtmektedir. Sonuç olarak, başvuru yolunun, teoride olduğu gibi pratikte de etkili olduğunu kanıtlamak Davalı Hükümete aittir (bk. yukarıda anılan *Taron* kararı, § 43). Mahkeme, mevcut iç hukuk yollarını tüketen başvuranlarca sunulan tüm şikâyetler için, ikincillik ilkesinin gerektirdiği üzere, son denetim yetkisini saklı tutmaktadır (*Radoljub Marinkovic v. Sırbistan* (kabul edilebilirlik kararı), No. 5353/11, §§ 49-61, 29 Ocak 2013).

110 **Bu gerekçelerle ve oy çokluğuyla Mahkeme,**

Başvurunun kabul edilemez olduğuna *karar vermiştir.*

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Guido Raimondi
Başkan